Tomasz Bąk

Transnarodowa przestępczość zorganizowana na Bałkanach

Początek XXI w., a z nim globalizacja, która stała się symbolem współczesności, przyniósł wiele zmian, również dotyczących wzajemnych zależności państw. Bardzo dużego znaczenia nabierają transgraniczne, wręcz transnarodowe, powiązania, które dotyczą także kwestii patologicznych, takich jak np. przestępczość zorganizowana.

Jest to zjawisko kryminalne, występujące w skali międzynarodowej. Obejmuje zbiór poszczególnych przestępstw, złożoną postać (formę) społecznych zachowań. Nie jest zjawiskiem wcześniej nieznanym, występowało w wielu krajach, w różnej formie, obejmując różne obszary życia społeczno-ekonomicznego. Sprawcy działają z chęci zysku lub żądzy władzy. Działalność grupy przestępczej trwa przez dłuższy czas. Jest to zorganizowana struktura, w której występuje podział zadań między jej członkami. Sposobem zarabiania pieniędzy jest multiprzestępczość. Grupa jest hermetyczna, zdyscyplinowana i poddana kontroli. Używa przemocy lub innych środków zastraszania. Dąży do wywarcia wpływu na politykę, organy ścigania, sądy lub media, nieraz prowadzi działalność w skali międzynarodowej, pierze brudne pieniądze¹.

¹ *Przestępczość zorganizowana*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Przest%C4%99pczo%C5%9B%C4%87_zorganizowana; zob. też *Pojęcie i definicja*

Przestępczość zorganizowana była kiedyś zjawiskiem lokalnym², lecz w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat stała się bolączką całej społeczności międzynarodowej, zajmując czołową pozycję na liście największych problemów współczesnego świata. W Europie, gdzie najwyraźniej zaznaczają się procesy politycznego i ekonomicznego jednoczenia państw, zagrożenie ze strony zorganizowanej przestępczości ma szczególnie wydźwięk.

Ta bowiem wciąż rozwija się, bazując głównie na złożonej sytuacji ekonomicznej i społecznej w różnych rejonach kontynentu, w szczególności zaś tam, gdzie utrzymują się dysproporcje w poziomie życia.

Do głównych kierunków działalności zorganizowanych grup przestępczych o charakterze transgranicznym należą³:

- przestępczość narkotykowa (nielegalna produkcja, przemysł i handel);
- handel ludźmi (zarówno w celu ich seksualnego wykorzystania, jak również do pracy przymusowej);
- organizowanie nielegalnej migracji;
- przestępczość gospodarcza (oszustwa, przestępstwa podatkowe, handel podrobionymi towarami);
- fałszowanie euro, tzw. pranie pieniędzy.

Zorganizowane grupy przestępcze o zasięgu międzynarodowym z roku na rok coraz bardziej specjalizują się. Mniejsza ilość przestępstw, ale przynoszących większe korzyści finansowe, staje się rzeczywistością. Specjalizacja przestępców i ich pomysłowość powodują, że stają się oni coraz trudniejsi

przestępczości zorganizowanej, <http://przestepczosczorganizowana.pl/index.php?go=4>.

² P. Kuzior, *Transgraniczna przestępczość zorganizowana jako zagrożenie dla bezpieczeństwa Europy*, http://www.przestepczosczorganizowana.republika.pl/swiat_pliki/transgraniczna_pz.htm.

³ Na podstawie corocznych raportów Europolu i Rady Europy.

do wykrycia. Skuteczna walka z nimi musi być związana z ciągłym doskonaleniem służb ścigania.

Interpol⁴ wyróżnia w Europie pięć stref działalności przestępczości zorganizowanej: północno-zachodnią (Holandia i Belgia), północno-wschodnią (Litwa), południowo-zachodnią (Hiszpania), południową (Włochy), południowo-wschodnią (Ukraina, Mołdawia, Albania, Kosowo, Czarnogóra, Serbia, Turcja i Macedonia)⁵.

Półwysep Bałkański, ze względu na wciąż niestabilną sytuację polityczną, od lat pozostaje najbardziej zagrożony rozwojem przestępczości zorganizowanej i transgranicznej.

Bezpośrednio przyczyniła się do tego wojna w byłej Jugosławii w latach 1991–1995. Otóż, konfliktom zbrojnym najczęściej towarzyszy nielegalny handel oraz antagonizmy, wynikające z różnic etnicznych i kulturowych. Przykładowo, podczas wojny w Bośni i Hercegowinie państwa arabskie wspierały ten kraj dostawami broni. Natomiast w przypadku Albańczyków mamy do czynienia ze swoistymi enklawami. Naród ten wyjątkowo niechętnie asymiluje się z miejscową ludnością. Stwarza to sprzyjające warunki formowania się struktur mafijnych, które często pośredniczą pomiędzy mniejszością etniczną w jednym kraju a państwem, z którego ona pochodzi. Taka sytuacja miała i ma miejsce w Kosowie.

W warunkach politycznej destabilizacji, działań wojennych, a także transformacji gospodarczej i społecznej

⁴ Interpol to międzynarodowa organizacja policji, pomagająca organom ścigania w walce z wszelkimi formami przestępczości. Działa w 190 krajach. Kieruje się czterema podstawowymi funkcjami, które zapewniają zaawansowaną technologicznie infrastrukturę wsparcia technicznego i operacyjnego w celu umożliwienia policji na całym świecie sprostania wyzwaniom przestępczości XXI w., *Interpol*, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Interpol>, zob. też <http://www.interpol.int/>.

⁵ <http://infotechnologie.pl/osmiornica-z-kosowa/>.

– na początku lat 90. XX w. znacząco wzrosła w regionie przestępczość zorganizowana. Masową skalę osiągnęły zjawiska handlu narkotykami, bronią, eksploatacji prostytutki, prania brudnych pieniędzy⁶.

Do czynników sprzyjających rozwojowi transgranicznej przestępczości zorganizowanej na Bałkanach należy zaliczyć następujące:

- sytuację demograficzną;

Niezwyczajnie skomplikowane dzieje Bałkanów spowodowały, że pod względem narodowościowym sytuacja jest w tym regionie bardzo złożona. Na tym tle dochodzi tu często do napięć i otwartych konfliktów. Zamknięte grupy etniczne (mniejszość albańska w Serbii i Macedonii) wymykają się spod kontroli organów władzy i służb odpowiedzialnych za zwalczanie przestępczości. Rozprzestrzenienie tej samej narodowości na obszarze różnych państw sprzyja tworzeniu sieci transgranicznych powiązań, w tym także obejmujących działalność przestępczą.

- sytuację gospodarczą;

Przejęcie od gospodarki socjalistycznej do wolnorynkowej, które jest procesem długotrwałym, oznaczało upadek niektórych gałęzi przemysłu, inflację, bezrobocie. Dodatkowo trudną sytuację ekonomiczną w krajach bałkańskich pogorszył wieloletni konflikt zbrojny na obszarze byłej Jugosławii. Choć większość spośród nich odnotowuje znaczący wzrost gospodarczy, to jednak skala zapóźnień i dystans do regionów wysokorozwiniętych powodują, że standard życia w tych krajach jest niski, utrzymują się duże obszary biedy. Taka sytuacja ekonomiczna motywuje do popełniania przestępstw, zarówno jednostki działające indywidualnie, jak i grupowo.

⁶ *Przestępczość zorganizowana na Bałkanach*, <http://przestepczosczorganizowana.pl/index.php?go=45>.

- poziom bezrobocia;

Najgorsza sytuacja w tym względzie jest w Serbii i Czarnogórze, Macedonii oraz Bośni i Hercegowinie, gdzie (według oficjalnych danych) bez pracy jest ponad 1/3 społeczeństwa. Konsekwencje takiego stanu rzeczy są bardzo negatywne, gdyż część bezrobotnych z konieczności poszukuje nielegalnych sposobów zdobywania dochodu, zwiększając obszar tzw. szarej strefy oraz zasilając szeregi struktur przestępczych. Ponadto trudna sytuacja na rynku pracy ułatwia proceder handlu ludźmi a także zwiększa poziom nielegalnej migracji.

- wysoki poziom korupcji;

W Albanii, Bułgarii, Rumunii oraz byłych jugosłowiańskich republikach (poza Słowenią) rozwija się tzw. szara strefa. Ujawniane tam przez środki masowego przekazu afery obnażają powiązania między światem przestępczym, biznesem, polityką, policją, wojskiem i sądownictwem. W takich warunkach niezwykle łatwo jest grupom przestępczym wykorzystać oddziaływanie korupcyjne do realizacji własnych celów poprzez uzyskanie wpływów w organach ścigania, czy elitach politycznych.

Obecnie do najpoważniejszych zagrożeń przestępczych na Bałkanach należą handel i przemyt narkotyków. Przez ten region przebiegają najważniejsze szlaki, którymi przetrzucane są do Europy Zachodniej środki psychoaktywne. Z danych Europolu wynika, że większość heroiny dociera tam właśnie poprzez tzw. szlak bałkański, który posiada trzy odgałęzienia:

- południowe (Turcja–Grecja–Albania–Włochy);
- centralne (Turcja–Bułgaria–Macedonia–Serbia i Czarnogóra–Bośnia i Hercegowina–Chorwacja–Słowenia–Włochy lub Austria);

- północne (Turcja–Bułgaria–Rumunia–Węgry–Austria lub Turcja–Bułgaria–Rumunia–Węgry–Słowacja–Czechy–Niemcy lub Turcja–Bułgaria–Rumunia–Ukraina–Polska–Niemcy)⁷.

Poszczególne kraje na „szlaku bałkańskim” wykorzystywane są do magazynowania narkotyków, które potem transportowane są do zachodniej Europy. Grupy przestępcze, zaangażowane w międzynarodowy handel narkotykami, są często jednorodne, złożone z obywateli krajów pochodzenia lub tranzytu narkotyków, np. albańskie. Te ostatnie kontrolują prawie 80% rynku heroiny w krajach europejskich.

Narkotykowemu biznesowi na Bałkanach towarzyszy również przestępczość porachunkowa. W Albanii, Macedonii i Kosowie pobicia, morderstwa, czy zamachy bombowe, wykorzystywane jako środki w walce pomiędzy konkurencyjnymi gangami, są na porządku dziennym.

Kolejnym, bardzo istotnym kierunkiem zorganizowanej działalności przestępczej na Bałkanach jest handel ludźmi. Oficjalne dane podają, że przynosi on zysk blisko 12 mld euro rocznie. Wyniki badań, opublikowane przez Biuro ds. Przestępczości i Narkotyków Organizacji Narodów Zjednoczonych, dowodzą, że Albania, Bułgaria, Mołdawia i Rumunia należą do grupy odnotowywanych najczęściej, jako kraje pochodzenia ofiar handlu ludźmi. Z kolei wśród najczęściej rejestrowanych państw tranzytowych wskazano Albanie, Bułgarię i Węgry.

Ofiarami handlu zazwyczaj są kobiety, choć zjawisko to dotyczy również dzieci. Kobiety, sprzedawane przez grupy przestępcze, przemocą i zastraszaniem zmuszane są do prostytucji.

Dwa z najbardziej znanych szlaków handlu żywym towarem (ludźmi) zaczynają się na Ukrainie, w Mołdowie i Rumunii i przebiegają poprzez Serbię, kończąc się w Europie

⁷ *Ibidem.*

Zachodniej lub w krajach bałkańskich, takich jak Bośnia i Hercegowina, Kosowo czy Macedonia (FYROM)⁸. Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (*International Organization for Migration*, IOM) oszacowała, że około 400 tys. kobiet każdego roku jest sprzedawane poprzez Bałkany do krajów Unii Europejskiej, podczas gdy 170 tys. pozostaje w regionie bałkańskim. Pod pozorem załatwienia pracy w Polsce lub Europie Zachodniej kobiety z Bułgarii, Rumunii oraz innych biednych krajów bałkańskich wywożone są do niewolniczej pracy w tanich domach publicznych lub do prostytuowania się przy drogach tranzytowych. Wywóz kobiet, zmuszanych potem do nierządu, odbywa się zazwyczaj legalnie, na podstawie ich własnych dokumentów, część jednak szmuglowana jest przez granice. Wobec opornych i nieposłusznych przestępcy używają szantażu, gróźb, a także przemocy fizycznej (bicie, tortury, wielokrotne i zbiorowe gwałty).

Kobiety dostarczane są bezpośrednio do domów publicznych swych zleceniodawców lub też sprzedawane na specjalnie organizowanych targach (najsłynniejszy bazar niewolników na Bałkanach to „Arizona”)⁹. Ceny wahają się od kilkuset do kilku tysięcy euro – w zależności od wieku, kraju pochodzenia, urody, stanu zdrowia i wykształcenia kobiety.

Jak już było wspomniane, w krajach bałkańskich rozwija się również handel dziećmi. Wykorzystywane są one do nielegalnej adopcji oraz do pracy niewolniczej na rzecz grup przestępczych – zebrania na ulicach miast, przy produkcji pornografii dziecięcej.

Kolejną sferą działania bałkańskich grup przestępczych jest podrabianie pieniędzy i kart płatniczych. Według

⁸ Macedonia na forum międzynarodowym występuje też pod nazwą Była Jugosłowiańska Republika Macedonii (FYROM).

⁹ P. Ostaszewski, *Handel kobietami*, „Gazeta Policyjna”, 1 II 2004, nr 4, cyt. za: *Przestępczość zorganizowana na Bałkanach...*

oficjalnych danych, przeważająca większość fałszywych euro na rynku europejskim produkowana jest w Bułgarii, Albanii, Kosowie oraz Serbii. Należy zwrócić uwagę, że podrabiane są nie tylko banknoty, ale także monety.

Zorganizowane grupy przestępcze z państw bałkańskich zajmują się ponadto nielegalnym handlem bronią, do której dostęp, z uwagi na niedawny konflikt zbrojny, jest znacznie ułatwiony. Z Turcji poprzez Serbię i Czarnogórę wiedzie ważny szlak, którym przemycana jest broń do krajów Europy Zachodniej.

Do najważniejszych form działania bałkańskich grup należą również kradzieże i przemyt samochodów z Europy Zachodniej na wschód. Pojazdy kradzione są najczęściej w Niemczech, Francji, Włoszech i Hiszpanii. Stamtąd, zwykle poprzez Austrię, przemycą się je na południe Europy – do Bułgarii, Rumunii, państw byłej Jugosławii oraz Albanii.

Formy aktywności grup przestępczych z krajów bałkańskich są źródłem olbrzymich, rosnących z każdym rokiem, dochodów, które to wprowadza się do legalnego obrotu gospodarczego. Pranie pieniędzy dotyczy wszystkich państw regionu. Brudne pieniądze lokowane są w różnego rodzaju przedsięwzięcia gospodarcze¹⁰.

Jak przedstawia się przestępczość zorganizowana w głównych krajach Półwyspu Bałkańskiego?

Albania

Albańskie etniczne grupy przestępcze zaliczane są przez Europol do najgroźniejszych syndykatów kryminalnych w Europie. Sprawują one kontrolę nad światem przestępczym

¹⁰ *Przestępczość zorganizowana na Bałkanach...*

w Albanii, w Kosowie oraz w Macedonii. Odgrywają ponadto rolę pośrednika innych grup w takich sferach nielegalnej działalności, jak: handel narkotykami i ludźmi, kradzieże samochodów, organizowanie nielegalnej migracji¹¹.

Grupy albańskie charakteryzują się wyjątkową bezwzględnością, w szczególności w porachunkach z konkurencyjnymi grupami przestępczymi. Tradycyjnie już są zorganizowane hierarchicznie i jednorodnie etnicznie, jednakże zauważalna jest ich otwartość na kontakty i współpracę z innymi grupami. Ich struktura oparta jest na klanach i lojalności. Głowa rodziny lub klanu jest najczęściej wyłączona z działalności przestępczej, często zabiega o polityczne wpływy¹².

Korupcja jest w tym kraju codziennością. Jak zauważono w artykule pt. *Albania: rządzi mafia*:

Placi się w szpitalu, by mieć lepszą opiekę. Placi się w urzędzie, by otrzymać metrykę urodzenia.[...] W Albanii wszystko można kupić, to tylko kwestia ceny. Czyż handlarz narkotyków nie przekupił rady miejskiej, by przegłosowano budowę drogi dojazdowej do jego posiadłości? Zarazy nie ustrzegły się nawet wymiar sprawiedliwości i policja. Nic prostszego, jak skorumpować sędziego – adwokaci chętnie się tego podejmują. Wielu wyższych rangą policjantów wykorzystało przestępczy system. Niektórzy wzbogacili się, pracując na granicy, na lotnisku w Tiranie lub w porcie Durres.

Ci, którzy korumpują na wielką skalę, nie składają broni. W tej grupie są międzynarodowi handlowcy, przyzwyczajeni do oszukiwania fiskusa; biznesmeni, którzy zdobyli majątek na prywatyzacjach, byli ministrowie, na tyle zręczni, by

¹¹ Por. raport Europolu z grudnia 2004 r. *Bericht über die Organisierte Kriminalität 2004*, s. 9.

¹² Zob. A. Rapacki, *Przestępczość w Polsce po wstąpieniu do Unii Europejskiej*, [w:] *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Zakamycze–Kraków 2005, s. 555.

łączyć funkcje publiczne z interesem prywatnym. No i uczestnicy „przestępczości zorganizowanej”. W latach 90. zbili fortuny na nielegalnej emigracji. Co najmniej 700 tys. Albańczyków uciekło wówczas z kraju, przeważnie do Włoch, Grecji i Wielkiej Brytanii¹³.

Gangi znacznie się wzbogaciły i nawiązały kontakty w Serbii, Turcji oraz w Rosji. Niektóre wykorzystwały konflikty na Półwyspie Bałkańskim, zdobywając majątek na handlu bronią. Inne nastawiły się na sprzedaż samochodów skradzionych w Europie Wschodniej. Jednak ich ulubioną dziedziną pozostaje stręczycielstwo – w tym Albania przoduje.

Okolo 37% prostytutek jest poniżej wieku pełnoletności. Szacuje się, że liczba albańskich kobiet pracujących jako prostytutki wynosi około 15 tys. osób we Włoszech, 5 tys. w Grecji i 100 we Francji¹⁴.

Albańczycy wypracowali własne sposoby werbowania przyszłych prostytutek: *Kupują młode dziewczęta w Bułgarii i Mołdawii. Kontrolują również część prostytucji ulicznej we Włoszech i Grecji. W Belgii czy Holandii tylko Bułgarzy mogą z nimi rywalizować. [...] Zarobki z prostytucji są znaczne. W Brukseli kobieta „z wystawy” może zarobić do 1500 euro dziennie – tyle wynosi miesięczna pensja albańskiego ministra¹⁵.*

W handlu narkotykami Albania także wiezie prym: *Nazywana jest nawet „małą Kolumbią”. [...] Konopie uprawiane na południu kraju i pod Tiranę sprzedaje się we Włoszech. Heroinę produkowaną w Afganistanie i Turcji przewozi się przez*

¹³ *Albanią rządzi mafia*, „Onet.pl”, 23 XI 2005, <http://wiadomosci.onet.pl/kiosk/swiat/albania-rzadzi-mafia,1,3330803,wiadomosc.html>.

¹⁴ V. Stojarová, *Organized Crime in the Western Balkans*, s. 108, http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/Stojarova_Organized_Crime_in_the_Western_Balkans.pdf.

¹⁵ *Albanią rządzi mafia...*

Serbię („korytarz północny”) lub Albanie („korytarz południowy”), zanim zostanie wysłana na Zachód. Albańczycy rządzą belgijskim rynkiem narkotykowym. Pieniądze prane są w Europie Zachodniej lub w Tiranie¹⁶.

Według oficjalnych danych, około 1 tys. Albańczyków przebywa w szwajcarskich więzieniach pod zarzutem handlu i przemytu narkotyków, natomiast 300 we Włoszech i Grecji za to samo przestępstwo. Albania jest największym eksporterem konopi indyjskich do Europy Zachodniej. Oficjalne dokumenty Ministerstwa Spraw Wewnętrznych tego kraju informują, że zdecydowanie walczy on z przestępczością zorganizowaną. Utworzono w tym celu specjalne struktury do walki z handlem ludźmi, jak również ustanowiono Międzynarodowe Centrum przeciwko przemytowi w mieście Wlora. Albania współpracuje z Interpolem i w ostatnich latach uchwalono kilka ustaw ograniczających przemyt narkotyków.

W 2002 r. przeprowadzono 15 operacji przeciwko przemytnikom narkotyków i handlarzom narządów ludzkich, unieszkodliwiając 44 grupy przestępcze i konfiskując 71,7 kg marihuany oraz niszcząc 155 678 sadzonek konopi indyjskich.

Chorwacja

Przestępczość zorganizowana w Chorwacji pozostaje na stosunkowo niskim poziomie. Tamtejsze grupy uczestniczą w przemyśle narkotyków z Azji do Europy Zachodniej. Wspólny raport Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, dotyczący nielegalnego handlu prostytutkami, stwierdza, że w ostatnich latach zaobserwowano poważny spadek nielegalnej migracji

¹⁶ *Ibidem.*

do Chorwacji, który spowodowany jest wprowadzeniem tam nowych rozwiązań prawnych.

Chorwacja jest państwem o najniższym poziomie korupcji. Zajmuje ostatnie miejsce w regionie w tej klasyfikacji.

Także przestępczość zorganizowana jest tam najniższa w całym regionie i może być porównywana do tej w Macedonii. Warto przypomnieć, że istotne zmiany w tej kwestii nastąpiły po śmierci prezydenta Franjo Tudmana. Pierwszym krokiem, jaki wykonał nowy rząd po upadku reżimu, było wprowadzenie programu walki z przestępczością i korupcją. Wciąż jednak trudno ocenić, na ile skuteczna jest walka Chorwacji z przestępczością zorganizowaną.

Słowenia

Główne obszary działalności przestępczości zorganizowanej w Słowenii to:

- przemysł i handel narkotykami;
- kradzieże samochodów;
- oszustwa podatkowe;
- handel żywym towarem;
- przemysł towarów.

Jednym z najważniejszych przejawów istnienia przestępczości zorganizowanej jest przemysł i handel narkotykami. W ostatnim okresie wzrósł nielegalny handel kokainą i lekami syntetycznymi, natomiast zanotowano niewielki spadek handlu heroiną. Ze względu na dostawy tego towaru z zagranicy, grupy słoweńskie prowadzą nielegalną działalność w powiązaniu z międzynarodowymi grupami przestępczymi. Heroina z Turcji przemycana jest przez Słowenię do Europy Zachodniej. Słowenia jest również krajem tranzytowym przemytu kokainy z Ameryki Południowej do Europy. Wykorzystywane

są do tego m.in. porty morskie północnego Adriatyku (Rijeka, Koper).

Konopie indyjskie transportowane są z Maroka przez Hiszpanię, Francję i Włochy do Słowenii, gdzie część jest konsumowana przez lokalnych odbiorców, a reszta przemycana do Austrii i północno-wschodniej Europy.

W ciągu ostatnich kilku lat znacznie wzrosła własna produkcja narkotyków (uprawy marihuany, nielegalne laboratoria). Potwierdzono działalność grup przestępczych na rynku leków, organizacji transportu narkotyków do Słowenii, a także handlu prekursorami do produkcji heroiny.

Handel bronią ma jedynie miejsce w przypadku jej przeemytu na konkretne zamówienie – do realizacji przestępstwa. Znane są również przypadki nielegalnej sprzedaży broni i sprzętu wojskowego do krajów objętych kryzysem lub takich, które zgłosiły zapotrzebowanie na taki towar.

Słowenia jest znana z handlu ludźmi. Pozostaje zarówno krajem tranzytowym, jak i docelowym. Większość ofiar to kobiety wykorzystywane do prostytucji, a pochodzące z Ukrainy, Czech, Słowacji, Mołdowy, Rosji, Rumunii i Bułgarii. Wielu z nich obiecuje się pracę w charakterze kelnerek lub artystek w klubach nocnych, następnie wywozi legalnie, a kiedy otrzymują zbyt niskie zarobki, zmusza do prostytucji. Słoweńskie grupy przestępcze współpracują przy przerzucaniu ludzi do państw Europy Zachodniej z grupami przestępczymi z Turcji, Albanii, Macedonii i Kosowa.

Poważnym problemem wciąż jest nielegalna migracja, w szczególności z Chin, Iranu i Albanii, jak również z krajów Afryki Północnej – w związku z trwającymi tam konfliktami. Zazwyczaj związana jest albo z procederem prostytucji, albo z nielegalnymi małżeństwami.

W 2009 i 2010 r. w Słowenii zaczął się pojawiać na dużą skalę nowy problem – zatrudnianie w firmach i przedsiębiorstwach

(głównie branży budowlanej) cudzoziemców pochodzących z nielegalnej migracji.

Poważnym problemem są również kradzieże i handel samochodami, a także ich częściami. Przez Słowenię prowadzi szlak tranzytowy dla pojazdów skradzionych głównie we Włoszech.

W związku z masowym zastosowaniem Internetu, nowym zjawiskiem staje się cyberprzestępczość oraz fałszowanie i obrót nielegalnymi kartami kredytowymi.

Badania statystyczne, dotyczące przestępczości zorganizowanej, pokazują, że w Słowenii w 2010 r. 1058 osób zaangażowanych było w ten typ działalności.

Bośnia i Hercegowina

W porównaniu z Chorwacją, Bośnia i Hercegowina w znacznie większym stopniu opanowana została przez przestępczość zorganizowaną. To oraz korupcja stanowi poważny problem państwa. Podczas gdy korupcja była i jest czymś typowym w bałkańskiej administracji, przestępczość zorganizowana nabrała znaczenia w ostatniej dekadzie XX w.

Jej sieć powstała jeszcze podczas wojny i to we wszystkich grupach etnicznych. Stworzyły ją elity polityczne, policja i siły zbrojne oraz organizacje paramilitarne. Koniec wojny w 1995 r. nie oznaczał końca ich aktywności. Międzynarodowe siły IFOR (*Implementation Force*), a później SFOR (*Stabilisation Force*), skupiły się na likwidacji wrogości, działaniach pokojowych, później na aresztowaniu przestępców wojennych, natomiast walka z przestępczością zorganizowaną nie była dla nich priorytetem. Struktury lokalne nie potrafiły się z nią uporać. Doszło do tego, że stały się częścią sieci przestępczej i zaangażowały się w jej działalność. Grupy przestępcze

stworzyły silniejsze struktury w czasach pokoju. Według oficjalnych danych, w Bośni i Hercegowinie działa od 1 do 10 grup w składzie 3–10 członków każda. Walka z nimi napotyka wiele problemów. Dwa z nich zostały już rozwiązane – niechęć władz lokalnych do walki ze strukturami przestępczymi oraz udział elit w nielegalnej działalności. Siły bezpieczeństwa nie współpracują w walce z przestępczością zorganizowaną, mimo stworzenia przez międzynarodową społeczność trzech wspólnych struktur: straży granicznej, bezpieczeństwa państwa oraz agencji wywiadu i kontrwywiadu. Społeczność międzynarodowa pozostawiła zwalczanie przestępczości zorganizowanej lokalnym strukturom. Sugerowała, aby Siły Unii Europejskiej (EUFOR) miały zdecydowanie skuteczniejszy mandat w tej kwestii. Obecny zapewnia jedynie wsparcie dla tych władz lokalnych.

Statystyki w 2005 r. lokowały Bośnię i Hercegowinę na 90. pozycji w grupie 159 państw, jeśli chodzi o poziom korupcji. Należy z przykrością przypomnieć, że również personel międzynarodowej misji uczestniczył w przestępczości zorganizowanej i korupcji (np. w 2001 r.).¹⁷

Macedonia

Przestępczość zorganizowana w tym kraju nie stanowi tak poważnego problemu, jak w sąsiedniej Albanii. Wykryto około 10 grup przestępczych (zarówno rodzimych, jak i pochodzenia zagranicznego). Macedonia jest krajem tranzytowym głównie dla heroiny z południowo-wschodniej Azji, Afganistanu, jak również kokainy z Ameryki Południowej do Europy Zachodniej. Produkcja narkotyków w tym kraju nie stanowi

¹⁷ Więcej zob. V. Stojarová, *op. cit.*, s. 95–97.

problemu, za wyjątkiem marihuany. Jeśli chodzi o handel ludźmi, to do niedawna Macedonia była krajem skąd ich wywożono (bądź tranzytowym), a obecnie stała się również docelowym. Dokonało się to za przyczyną obecności przedstawicieli wielu organizacji międzynarodowych, którzy stali się jednocześnie klientami dla miejscowych prostytutek. Poza lokalnymi jest tu około 1,5–2 tys. kobiet przywiezionych z zagranicy pod kontrolą albańskich grup przestępczych¹⁸. Dotarły one do Macedonii przez Bułgarię, a później są wywożone do Albanii i krajów Europy Zachodniej.

Przestępcy w Macedonii organizują kradzieże samochodów, handel narządami ludzkimi i przemyt papierosów. Pranie pieniędzy, jak również wciąganie funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa w działalność przestępczości zorganizowanej, stało się czymś normalnym. Mimo to Macedonia jest w grupie państw o najniższej liczbie grup przestępczych a sytuacja jest w tym zakresie porównywalna do tej w Chorwacji.

Kosowo

Prawie wszyscy rządzący, poczynając od Hashima Thaçiego (kosowskiego premiera od listopada 2007) walczyli w Armii Wyzwolenia Kosowa (UÇK) i są powiązani z międzynarodową i włoską mafią; Kosowo specjalizuje się w handlu bronią, praniu brudnych pieniędzy, handlu narkotykami, nielegalnej imigracji, prostytutceji – informował włoski dziennik „La Stampa”¹⁹.

¹⁸ *Ibidem*, s. 106; zob. też *Trafficking in Human Beings in South Eastern Europe*, Sarajevo–Warsaw 2003, http://www.osce.org/documents/odihr/2003/12/1645_en.pdf.

¹⁹ Cyt. za: „Kosowo to państwo przestępczości i rasizmu”, „Interia.pl”, 24 II 2008, <http://fakty.interia.pl/news-kosowo-to-panstwo-przestepczosci-i-rasizmu,nId,836088>.

Rada Europy opublikowała raport, w którym oskarża kosowskiego polityka o kierowanie siatką przemytników broni, organów i narkotyków. Za jego rządów wykonywano egzekucje serbskich jeńców wojennych, którzy następnie trafiali na stół operacyjny w celu pobrania organów do przeszczepu. Według tego raportu, „partyzanci” wykorzystywali wojnę, aby pozbyć się swoich przeciwników politycznych, a następnie, dzięki handlowi pozyskanymi od nich organami, zapewnić sobie wysoką pozycję na „czarnym rynku”²⁰.

Przestępcy z Kosowa wyspecjalizowali się w przemyśle ogromnych ilości heroiny z tureckiej Anatolii, w handlu kokainą i „żywym towarem”, w porwaniach oraz zabójstwach na zlecenie.

Dziś w Kosowie króluje przemyt, przemoc i kult siły. Tamtejsza mafia, korzystając z bałkańskiego matecznika, rozwinęła swoje macki na całą Europę i USA²¹.

Według ekspertów, Kosovo podzielone jest pomiędzy 15–20 mafijnych klanów kontrolujących poszczególne rejony kraju. Do największych i najważniejszych należą: tzw. Grupa Drenicka, klany Mustafa, Suma, Hardinaj, rodzina Buja, Elshani i grupa „Oko Orła”.

Rządzą się regułami *Kanunu*, kodeksu honorowego, który od średniowiecza drobiazgowo regulował każdą sferę życia albańskich górali (od sposobu powitania gościa, po kolejność wypasu owiec na wysokogórskich pastwiskach).

Kosowo uważane jest za międzynarodowe centrum handlu „żywym towarem”. W ponad 104 „agencjach towarzyskich”

²⁰ *Polityka przez ciemne okulary: mafia albańsko-kosowska, „cablegate” itp.*, 20 I 2011, <http://www.cafebabel.pl/article/36197/mafia-albansko-kosowska-cablegate.html>.

²¹ *Nie śpijcie spokojnie, na Bałkanach znów będzie wojna*, 24 II 2012, <http://www.stefczyk.info/blogi/dziennik-chuligana/nie-spijcie-spokojnie-na-balkanach-znow-bedzie-wojna,3624431930>.

można tam „nabyć” poszukiwane panie, a w szczególności niepełnoletnie dziewczęta.

Mafia z Kosowa jest przez ekspertów klasyfikowana jako największe „przedsiębiorstwo” pod względem obrotów i zysków. Już w 2000 r. – według danych Interpolu – syndykaty przestępcze z Kosowa „wyprały” ponad 2 mld dolarów w ponad 200 instytucjach finansowych. Wykorzystują one w tym celu m.in. raje podatkowe oraz określone przedsięwzięcia biznesowo-budowlane na Bałkanach. Według Interpolu, w więzieniach na terenie Unii Europejskiej (UE) przebywa aż 27 tys. kosowskich Albańczyków²².

Ścigający ich rodaków z Kosowa, zaangażowanych w działalność przestępczą, wszędzie borykają się z tym samym problemem: przeważnie grupy te nie dają się infiltrować, ich członkowie są bezwzględnie lojalni. Kłopoty sprawia też język, którym posługują się podejrzani, a który utrudnia organom ścigania działania operacyjne. Potencjalni tłumacze nie garną się do pomagania policji. Nawet więc, jeśli śledczy dysponują podsłuchami, to nie potrafią szybko zrobić z nich użytku.

Serbia

Międzynarodowe embargo oraz zaangażowanie Federacyjnej Republiki Jugosławii w konflikt z Bośnią sprzyjały powstaniu serbskiej przestępczości zorganizowanej i korupcji. Wysoki jej poziom jest spowodowany głównie przez działalność weteranów wojen w Bośni i w Chorwacji, którzy walczyli w grupach paramilitarnych wspieranych przez rząd Serbii. Osoby te zajmują się: morderstwami, porwaniami,

²² <http://infotechnologie.pl/osmiornica-z-kosowa/>.

przemycem, kradzieżami, praniem brudnych pieniędzy oraz wymuszaniem okupów i produkcją nielegalnego oprogramowania. Szacuje się że w Serbii i Czarnogórze łącznie działało około 50 grup przestępczych (po 10 członków każda). Serbia plasowała się w 2006 r. na 90. pozycji wśród państw pod względem korupcji i przestępczości zorganizowanej. Przewidywania, jeśli chodzi o walkę z nią, są pesymistyczne²³.

Czarnogóra

W latach 90. ubiegłego stulecia policja w Czarnogórze bardzo często angażowała się w nielegalną działalność, a kraj ten (jeszcze jako część Serbii i Czarnogóry) był rajem dla wszelkiego rodzaju działalności przemytniczej. Słynął z importu samochodów, kradzionych w Europie Zachodniej i Serbii. Mafia w Czarnogórze kolaborowała w sposób widoczny z policją. Na przełomie XX i XXI w. w tym państwie znajdowało się 79 866 sztuk broni, co oznaczało – jedną sztukę na ośmiu obywateli. W latach 1999–2002 policja skonfiskowała 6367 sztuk broni, 67 874 sztuk amunicji, 446 sztuk bomb i 93 kg ładunków wybuchowych. Przestępczość zorganizowana w tym kraju to głównie handel ludźmi, przemyt kradzionych samochodów, broni, narkotyków i papierosów. W 2005 r. rząd Czarnogóry przyjął strategię walki z tym zjawiskiem, uchwalając szereg ustaw antykorupcyjnych i tworząc odpowiednie instytucje²⁴. Jeśli państwo to chce stać się członkiem UE, musi zdecydowanie przyspieszyć proces walki z patologiami.

Policje Czarnogóry i Serbii planowały tworzyć wspólne grupy robocze, zajmujące się zwalczaniem przestępczości

²³ Więcej zob. V. Stojarová, *op. cit.*, s. 98–101.

²⁴ *Ibidem*, s. 104–105.

zorganizowanej i korupcji na terenie obu krajów. Będą również uczestniczyć we wspólnych szkoleniach, a także zagranicznych wymianach w celu wsparcia kolegów z sąsiedniego kraju²⁵.

* * *

Konflikt zbrojny na Bałkanach oraz międzynarodowe embargo na towary i materiały strategiczne wpłynęły na wzrost przestępczości zorganizowanej na tamtym obszarze. Struktury tej przestępczości powiązane są z aparatem władzy i stanowią poważne zagrożenie nie tylko dla pojedynczych osób, ale również dla całego państwa, transformacji ustrojowej, demokratyzacji oraz procesu integracji ze strukturami euroatlantyckimi. Zagrożają także bezpieczeństwu ekonomicznemu państw bałkańskich.

Chorwacja, Macedonia oraz Bośnia i Hercegowina posiadają najniższą liczbę grup przestępczości zorganizowanej w regionie (pomiędzy 1 a 10). Najgorsza sytuacja panuje w Albanii (25–100) i na terytorium Serbii i Czarnogóry (50).

Nie ma faktycznej specjalizacji pośród grup przestępczości zorganizowanej, biorąc pod uwagę kraj ich pochodzenia. Wszystkie koncentrują się głównie na przemyśle narkotyków, handlu ludźmi i narządami ludzkimi, przemyśle broni, kradzionych samochodów oraz papierosów i paliwa.

²⁵ Czarnogóra i Serbia wspólnie będą walczyć z przestępczością zorganizowaną, 25 VI 2013, <http://balkanistyka.org/czarnogora-i-serbia-wspolnie-beda-walczyć-z-przestępczością-zorganizowaną/>.